

**Коваль П. С., студентка
Гура Н. П., канд. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

**ЖАНРОВИЙ СИНКРЕТИЗМ РОМАНУ
«ОБМІРЮВАННЯ СВІТУ»**

Роман «Обмірювання світу» (2005) Д. Кельмана називають найяскравішим німецькомовним романом післявоєнного періоду, який отримав широкий розголос. Успіх книги багато в чому завдячує тому факту, що автору вдалося з дивовижною витонченістю та іронічною проникливістю порушити актуальні для німецької нації проблеми.

Роман переповідає хроніку життя (художньо-оброблену) двох видатних німецьких просвітителів межі XVIII-XIX століть: природознавця-енциклопедиста Олександра фон Гумбольдта і математика-астронома Йоганна Карла Фрідріха Гауса. Першому, аби «обміряти світ», знадобилися роки небезпечних подорожей по всьому світу. Другий здійснив революційні наукові відкриття ще в юнацькі роки, не виходячи з дому, спираючись лише на власні уяву, розум та розрахунки.

В спробі визначити жанрову природу роману Д. Кельмана «Обмірювання світу», літературознавці неодноразово намагалися дійти до спільного знаменника, але консенсусу так і було досягнуто, оскільки межі жанрів у сучасній літературі розмиті та постійно змінюються. Й. Рікель наголошує на тому, що твір Д. Кельмана написаний в дусі традицій «магічного реалізму» [5, с. 7]. Німецький дослідник Г. Нікель стверджує, що «у рамках жанрової поліфонії, роман «Обмірювання світу» відносять до пригодницького роману, який поєднує риси історичного, біографічного, та філософського роману, де письменник майстерно вводить у роман історичний контекст та використовує творчу уяву» [4, с. 219]. А вітчизняний літературознавець І. П. Мегела в своїй розвідці зосереджує увагу «на іронічному переосмисленні традиційних форм і постмодерністської гри з кліше масової літератури, для якої характерне поєднання захопливого сюжету і глибоких філософських проблем» [1, с. 133].

Таке різноманіття думок свідчить на користь поліжанрової природи роману. Тим більше, що «Обмірювання світу» є постмодерним твором, для якого характерна гібридизація жанру, що передбачає поєднання декількох жанрів у межах одного літературного твору.

Аналізуючи зовнішні ознаки роману «Обмірювання світу» та його зміст, вважаємо доцільним віднести його до історичного, біографічного та пригодницького типу романів. Д. Кельман розповідає історію подорожей головних героїв, оминаючи розлогіх описів та барвистих зображень подій та уникає прямої мови, яка надала б роману прямолінійність і достовірність, однак досить точно подає факти життя дослідників. Спочатку Д. Кельман дає короткі відомості про вчених: «*Alexander von Humboldt war in ganz Europa berühmt wegen einer Expedition in die Tropen, die er fünfundzwanzig Jahre zuvor unternommen hatte*» [2, с. 18]; «*Man sage, Napoleon habe seinetwegen auf den Beschuss Göttingens verzichtet*» [2, с. 11]. Потім читач дізнається про дитинство та юнацтво героїв: «*Der jüngere Bruder, Alexander, war wortkarg und schwächlich, man mußte ihn zu allem ermutigen, seine Noten waren mittelmäßig. Wenn man ihn sich selbst überließ, strich er durch die Wälder, sammelte Käfer und ordnete sie nach selbsterdachten Systemen. Mit neun Jahren baute er den von Benjamin Franklin erfundenen Blitzableiter nach*» [2, с. 19]. У цілому, автор робить читача свідком життєвого шляху обох героїв, розглядаючи кожний аспект їхнього життя: освіти, сім'ї, подорожей, наукових досліджень, потаємних думок та внутрішніх переживань.

Однак, Д. Кельман не прагнув щоб його роман був побудований за принципами жанру історичного роману, оскільки він називає історичні романи тривіальними – позбавленими новизни та елементу творчої свободи, та зазначає, що «фахівець-історик не наближається до

історичних постатей та не описує шляхи їхнього життя». Автор називає свій твір є експериментальним романом [3, с. 4].

Проблеми плину людського життя та самотності є складовою філософського виміру роману Д. Кельмана. Так, більшість назв розділів твору тісно пов'язані з етапами формування та розвитку особистості: «Дорога», «Учитель», «Річка», «Гора», «Син», «Батько», «Дерево». У цьому контексті автор не тільки «обмірює» великий та незвіданий всесвіт, а й «досліджує» людину, разом із її прагненням зрозуміти цей світ.

Досліджуючи Європу та Америку разом з О. Гумбольдтом читач поринає у нескінченний світ пригод, про що свідчать назви розділів роману: «Море», «Печера», «Річка», «Зорі», «Гора», «Сад», «Степ» та «Дерево». Однак, подорожі та пригоди, картини екзотичної природи та життя людей подаються в романі у формі подорожніх нотаток та в нейтральній авторській манері.

Таким чином, автору вдалося поєднати соціально-філософські та авантюрно-пригодницькі риси. Цей синтез також яскраво проявляється у сюжетній схемі роману, яка представлена двома життєвими лініями: О. Гумбольдта та Й. Гауса, у ході яких герої пізнають не тільки світ, а й самого себе. Але, якщо для Гауса, подорож – це шляхом самопізнання через наукові експерименти у стінах рідного дому, тоді як у випадку із Гумбольдтом, наука змушує вченого підніматися на найвищі гори, перепливати океани та постійно ризикувати життям. Парадокс полягає в тому, що наприкінці твору Д. Кельман не дає читачеві відповіді на його запитання щодо абсолютного правильного рішення та вибору життєвої дороги.

Таким чином, роман Д. Кельмана «Обмірювання світу» є експериментальним романом, гібридним за своєю жанровою природою, оскільки поєднує в собі ознаки історичного, біографічного та пригодницького романів.

Література

1. Мегела І. П. Особливості біографічного нарративу в романі Даниеля Кельмана «Обмірювання світу» // Літературознавчі студії. К. : КНУ. 2017. Випуск 51. С. 132–141.
2. Kehlmann D. Die Vermessung der Welt. Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 2005. 302 S.
3. Lovenberg F. Ich wollte schreiben wie ein verrückt gewordener Historiker. URL : <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/bucherfolg-ich-wollte-schreiben-wie-ein-verrueckt-gewordener-historiker1304944.html?printPagedArticle=true#void> (Zugriffsdatum: 31.10.2022).
4. Nickel G. Daniel Kehlmanns «Die Vermessung der Welt»: Materialien, Dokumente, Interpretationen. Reinbek : Rowolt Taschenbuch Verlag, 2009. 224 S.

5. Rickes J. Daniel Kehlmann und die lateinamerikanische Literatur. Würzburg : Knigshausen & Neumann, 2012. 143 S.